

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора архітектури, професора **Черкеса Богдана Степановича**
на дисертаційну роботу **Гребенюка Івана Васильовича**
**«Архітектурно-візуальна інтеграція скульптурної пластики у
формуванні ідентичності міського простору»**, представленої на здобуття
наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 19 – Архітектура та
будівництво, спеціальності 191 – Архітектура та містобудування

1. Актуальність теми дисертації

Скульптура в міському просторі відіграє не лише декоративну роль, але й виконує важливі соціокультурні функції: створює орієнтири, символізує історичні події або видатних осіб, формує атмосферу простору, стимулює діалог між середовищем і людиною. Водночас саме інтеграція – тобто гармонійне, обґрунтоване включення пластичних форм у архітектурно-просторову структуру міста – визначає ефективність їхнього впливу на сприйняття та ідентифікацію середовища.

На жаль, в українських містах часто спостерігається відсутність цілісної концепції взаємодії скульптурної пластики з архітектурним середовищем, що призводить до візуального дисбалансу, фрагментації простору, втрати історичної спадщини або, навпаки, – до механічного копіювання світових прикладів без урахування місцевого контексту. Водночас існує низка позитивних кейсів, які демонструють потенціал скульптури як інструменту зміцнення ідентичності публічних просторів.

Актуальність теми також визначається потребами сучасної архітектурної освіти й практики, зокрема в аспекті міждисциплінарного підходу до проектування міського простору, де архітектори, урбаністи, дизайнери, митці та громади мають знаходити спільні рішення. В умовах післявоєнної відбудови України питання формування ідентичності міського середовища набуває ще більшої ваги, оскільки йдеться не лише про фізичну реконструкцію, а й про повернення простору сенсу, гідності, пам'яті.

Таким чином, дослідження архітектурно-візуальної інтеграції скульптурної пластики є вкрай важливим як у теоретичному, так і в практичному вимірах. Воно сприяє поглибленню розуміння механізмів формування ідентичності міста, удосконаленню архітектурно-художніх рішень, збагаченню культурного

ландшафту та формуванню простору, гідного людини.

Актуальність теми належно обґрунтована у вступі дисертації.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, темами

Дисертаційна робота Гребенюка І.В. виконана на кафедрі архітектури та будівництва Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила».

Тема дослідження відповідає науковому напрямку кафедри – «Архітектурно-візуальна інтеграція скульптурної пластики у формуванні ідентичності міського простору». Дисертаційне дослідження також перетинається з напрямком наукових досліджень «Моделювання розвитку урбанізованих систем і територій» Науково-дослідного інституту імені Академіка І.М. Луцького.

3. Наукова новизна результатів дослідження

У дисертаційній роботі здійснено комплексне теоретичне й практико-методологічне дослідження архітектурно-візуальної інтеграції скульптурної пластики в міське середовище, що дозволило розкрити її значення як чинника формування ідентичності міського простору. *Уперше* в українській архітектурній науці взаємозв'язок скульптури й архітектурного простору розглянуто з урахуванням концептів візуального наративу, просторової єдності та культурної репрезентації, що засвідчує наукову новизну роботи.

Також *розроблено* систематизовано теоретико-методологічні підходи до інтеграції скульптурної пластики в архітектурну структуру міста з позицій візуально-композиційної цілісності, емоційно-семантичного впливу та символічного навантаження.

Удосконалено:

- концепцію архітектурно-візуальної інтеграції скульптурної пластики як інструменту формування міської ідентичності, яка поєднує естетичний, семіотичний та урбаністичний аспекти і базується на принципах символічного читання простору;

- визначено й розмежовано терміни «архітектурно-візуальна інтеграція», «скульптурна пластика у місті», «візуальна ідентичність простору», що дозволяє формалізувати підходи до проектування в межах спеціальності 191 – Архітектура та містобудування;

- основні функції скульптурної пластики у контексті міської ідентичності (репрезентативна, меморіальна, навігаційна, комунікативна, інтерактивна) та їхній вплив на архітектурно-планувальну та візуально-емоційну структуру міста.

Важливим є те, що зазначені положення становлять теоретичний внесок у розвиток архітектурної науки та полягають в розширенні уявлень про

можливості скульптури як інтегрального елементу міського середовища та розробці теоретико-методологічного підґрунтя для подальших досліджень у сфері архітектури, урбаністики та просторової ідентичності.

4. Оцінка змісту дисертації сформовано на підставі ознайомлення з повним текстом дисертаційного дослідження «Архітектурно-візуальна інтеграція скульптурної пластики у формуванні ідентичності міського простору». Робота Гребенюка І.В. представлена на здобуття ним наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 19 – Архітектура та будівництво, спеціальності 191 – Архітектура та містобудування.

Обрану автором структуру роботи оцінюю позитивно. Наукова праця складається із анотації, списку публікацій здобувача за темою дослідження, змісту, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Відповідно до усталених вимог *вступ* дисертаційної роботи містить декілька важливих структурних елементів. Йдеться про обґрунтованість актуальності теми, її зв'язок із науковими темами кафедри архітектури та будівництва Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила», мету та завдання дослідження. Також визначено об'єкт і предмет роботи, виокремлено наукову новизну отриманих результатів. Охарактеризовано методологічну основу дослідження, розкрито теоретичне й практичне значення отриманих результатів, відображено форми апробації результатів дослідження, кількість публікацій та структуру.

У *першому розділі* «Джерела та передумови інтеграції скульптурної пластики в міському просторі» демонструється високий рівень аналітичної опрацьованості матеріалу та системність підходу до вивчення передумов інтеграції скульптурної пластики в урбаністичне середовище. Особливо цінним є залучення широкого спектра джерел – від класичних мистецтвознавчих досліджень до сучасних урбаністичних концепцій, що забезпечує міждисциплінарну глибину аналізу.

Варто також відзначити вдалу структуру матеріалу: логічна послідовність викладу сприяє кращому розумінню еволюції підходів до скульптури в міському просторі, а також чітко окреслює основні ідеї, на яких ґрунтується подальше дослідження. Автор переконливо демонструє, що інтеграція скульптури в урбаністичне середовище має не лише художнє, а й комунікативне та ідентифікаційне значення.

Розділ є методологічно виваженим, має аналітичну глибину й демонструє високий рівень обізнаності дисертанта з теоретичним полем дослідження. Матеріал викладено логічно, з належним рівнем узагальнення, що формує

грунтового підґрунтя для наступних розділів роботи.

Загалом розділ справляє позитивне враження як на концептуальному, так і на аналітичному рівні та створює міцне підґрунтя для подальших дослідницьких розділів.

У *другому розділі* «Скульптура як елемент формування ідентичності міського простору» обґрунтовано аналіз ролі скульптурної пластики у формуванні ідентичності міського простору, що є надзвичайно актуальним в умовах пошуку нових моделей культурної репрезентації міст. Автор переконливо обґрунтовує, що скульптура не лише виконує естетичну чи меморіальну функцію, а й є ключовим маркером локальної ідентичності, здатним формувати у мешканців відчуття належності до простору.

Особливо цінним є поєднання теоретичних засад із прикладами з вітчизняного та зарубіжного контекстів, що розширює аналітичну базу дослідження. Водночас, доречним було б більш чітко розмежувати поняття культурної, візуальної та просторової ідентичності, які в окремих фрагментах подаються як взаємозамінні. Загалом, розділ має високий науковий рівень, демонструє глибоке розуміння теми та є вагомим внеском у формування методологічної бази сучасної урбаністики й архітектурної теорії.

У *третьому розділі* «Аналіз формування і «функціонування» скульптури в містах України (на прикладі м. Івано-Франківська)» здійснено комплексний аналіз просторової організації, типології та функцій скульптурної пластики на прикладі м. Івано-Франківська. Акцент на конкретному місті дозволяє виявити закономірності взаємодії скульптури з соціальним та архітектурним середовищем у реальних умовах. Вдало поєднано історичну ретроспекцію з аналізом сучасних тенденцій. Особливо цінним є виявлення не лише художньо-естетичних, а й комунікативних та ідентифікаційних функцій скульптури. Розділ є практично значущим і методично добре структурованим, що підтверджує обґрунтованість авторських підходів.

Четвертий розділ «Принципи, методи та інструментарій формування міського середовища на вимоги скульптурної пластики» розкрито вагомі методичні напрацювання, які можуть бути безпосередньо використані в архітектурно-проектній практиці. Авторка на основі аналізу міського простору Івано-Франківська формулює дієві принципи інтеграції скульптури в публічне середовище, розробляє типологізацію підходів і пропонує інструменти, що враховують контекстуальність, масштабність і соціальну взаємодію. Такий підхід є інноваційним у межах вітчизняної наукової школи й актуальним в умовах оновлення та переосмислення українських міст. Водночас перспективним виглядає розширення цього інструментарію на інші типи міських середовищ. Розділ підтверджує прикладний характер дисертації та її

орієнтованість на реальні виклики сучасної архітектури.

Кожен із розділів завершено проміжними висновками до них. Основні висновки дослідження, які відображають загальний зміст представленого дослідження, є аргументованими, доказовими, переконливими, логічними і не викликають принципових застережень.

Структура дисертації побудована чітко й лаконічно та відповідає поставленій меті і завданням дослідження.

5. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій

Отримані результати та висновки наукового дослідження є обґрунтованими та підтверджуються результатами проведених досліджень. За своєю структурою дисертаційна робота складається із анотації, списку публікацій здобувача за темою дисертації, змісту, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Структура дисертації корелюється з метою та завданнями, які дослідник визначив у своєму дисертаційному дослідженні. Гребенюк І.В. правильно визначив об'єкт і предмет дисертаційної роботи, а виклад матеріалу представлено з урахуванням методів сучасної архітектури та мистецтвознавства, розкриття особливостей впливу об'ємно-пластичних форм у контексті міського простору та взаємодії скульптури зі своїм глядачем.

Представлене до розгляду дослідження характеризується логічністю викладу матеріалу, комплексністю та структурованістю, усі підрозділи взаємопов'язані між собою. Автор опрацював чималу джерельну базу (183 найменувань). Думки, підходи, концепти авторів, які згадуються в цій дисертації мають відповідні покликання. Теоретико-методологічна база роботи розкрита ґрунтовно, належним чином обґрунтовано наукову та теоретико-практичну цінність представленої дисертації, що засвідчує високий дослідницький потенціал Гребенюка І.В.

Висновки до розділів і загальні висновки роботи, викладені безпосередньо в тексті дисертації, цілком аргументовані й засвідчують високий рівень наукової компетенції та професійної кваліфікації дисертанта. Наукові положення і рекомендації дисертаційної роботи Гребенюка І.В. обґрунтовані коректним використанням методологічного комплексу, закріплені успішною апробацією та ефективним впровадженням результатів дослідження, що підтверджується практичними результатами.

Основні положення дисертації обговорювалися та отримали позитивну оцінку під час науково-практичних конференцій, наукових семінарів кафедри архітектури та будівництва Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила», робочих зустрічей та інших заходів за тематикою дослідження.

Практичні результати роботи

Практичне значення дисертаційної роботи полягає в її безпосередньому впровадженні в процеси урбаністичного планування, архітектурного проектування та культурної політики. Рекомендації щодо інтеграції скульптурних об'єктів у міський простір на основі дослідження ролі скульптури в ідентичності міста були використані в розробці концепцій благоустрою та оновлення публічних просторів м. Івано-Франківська та інших українських міст. Розроблені автором принципи взаємодії скульптури з архітектурно-просторовим середовищем допомагають зберігати культурну ідентичність, покращувати соціальну взаємодію та сприяти естетичному розвитку міських територій. Результати дослідження можуть застосовуватися в освітньому процесі (у лекційних курсах, навчальному та дипломному проектуванні на профільних кафедрах ЗВО під час підготовки студентів за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування). Крім того, запропоновані підходи можуть бути використані в громадських ініціативах і партиципативному проектуванні для створення нових мистецьких форм у міському середовищі.

Окремі результати впроваджень підтверджені у Додатку Г дисертаційного дослідження.

6. Оформлення дисертації, дотримання вимог академічної доброчесності та повнота викладу наукових положень і результатів в опублікованих роботах

Загальний обсяг дисертації складає 180 сторінок, з яких 139 сторінок основного тексту, 13 сторінок додатків із ілюстраціями, 18 сторінок посилань на літературу з 183 позицій. Дисертаційна робота має чітку структуру, а отримані результати свідчать про високий рівень дисертації. У дослідженні не виявлено текстових запозичень або використання наукових результатів інших дослідників без посилань на відповідні джерела.

Основні положення дисертації викладено в опублікованих працях. Вимоги до кількості та якості публікацій виконано. Здобувачем за темою дослідження опубліковано 7 наукових праць, з них: 3 статті опубліковані в наукових фахових виданнях України, 1 у науковому періодичному виданні держави країн Європейського Союзу (Республіки Польща) та 2 тезах доповідей науково-практичних конференцій національного та міжнародного рівнів.

Мова і стиль дисертаційної роботи

Дисертаційна робота та її розділи характеризуються єдністю змісту й форми. Дослідження написано відкритим науковим стилем, з використанням відповідного темі термінологічного апарату. Бібліографічний опис джерел відповідає вимогам. Ілюстративний матеріал інформативний, підібраний

вичерпно та якісно.

7. Зауваження до дисертації та дискусійні питання

Безперечно, робота Гребенюка І.В. заслуговує на позитивну оцінку, однак варто виокремити поодинокі зауваження та рекомендації, які можуть слугувати підґрунтям для наукової дискусії під час процедури публічного захисту. Водночас вважаю, що наукова робота набула б ще більшої теоретико-практичної цінності, якби автор:

1. Дисертація зосереджується на прикладі м. Івано-Франківська, що є важливим і конкретним внеском. Проте було б корисно розширити порівняльний аналіз на інші міста України, де застосовуються подібні підходи до інтеграції скульптури в міське середовище. Це дозволило б виявити загальні тенденції та регіональні особливості.

2. У роботі використовуються терміни, які мають широку інтерпретацію, такі як «культурна ідентичність» та «архітектурно-візуальна інтеграція». Важливо більш чітко окреслити, як ці поняття взаємодіють між собою у контексті конкретних міських просторів та на різних етапах історії міського розвитку.

3. В дисертації розглядаються функції скульптур у традиційному контексті, однак сучасні тенденції, такі як інтерфейс між скульптурними об'єктами та технологіями (інтерактивні скульптури, світлові елементи, цифрові інсталяції), потребують більш глибокого аналізу і може стати цікавим напрямом для подальших досліджень.

Однак, вищевказані зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження та на його наукову новизну.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях.

Основні результати дисертації представлено у чотирьох наукових публікаціях, з-поміж них: у науковому періодичному виданні держави країн Європейського Союзу (Республіки Польща) та три наукові публікації у фахових виданнях України. Результати висвітлено в матеріалах та тезах 1 всеукраїнської та 1 міжнародної конференцій.

Висновки дисертації в цілому

Рецензоване дисертаційне дослідження Гребенюка І.В. «Архітектурно-візуальна інтеграція скульптурної пластики у формуванні ідентичності міського простору» є завершеною науковою працею, має наукову новизну та теоретичне і практичне значення.

Дисертація відповідає вимогам, які сформовані до дисертацій на здобуття

наукового ступеня доктора філософії та встановлені наказом МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та КМ України від 12 січня 2022 року № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії (із змінами внесеними згідно з постановою КМ №341 від 21.03.2022 р. ,№502 від 19.05.2023р.), а її автор Гребенюк Іван Васильович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування галузі знань 19 - Архітектура та будівництво.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

Доктор архітектури, професор,
професор кафедри візуального
дизайну і мистецтва
Інституту архітектури та дизайну
Національного університету
«Львівська політехніка»

Богдан ЧЕРКЕС

Взяв на задоволення.
Вчений секретар ТБП Р.Бригирський